

**CYRIL
HÖSCHL**

Jak komentuje uplynulý rok známý psychiatr?
Bylo o čem mluvit:
ekonomičtí migranti,
sílicí lež a fámy na internetu,
vítězství Donalda Trumpa
i prohra prezidenta
Zemana s Peroutkou.

O PROVINĚNÍ NEEXISTUJÍCÍ PRAŽSKÉ KAVÁRNY

Pane profesore,
začal brexit,
vyhrál Trump.
Blíží se konec světa?

Já se k tomu, na rozdíl od mých kolegů a přátel z akademické sféry a zejména z Ameriky, nestavím tak příkře, ani kriticky, ani hystericky. Nedomnívám se, že jde o katastrofu, a těm argumentům, které k tomu vedly, jsem už delší dobu rozuměl. I když třeba brexitu mi osobně může být líto, protože si myslím, že Británie do Evropy patří. Ale obávám se, že tady viníkem není ani Británie, ani nedovzdělaní britští

voliči, kteří nepochopili, jaké dobro se pro ně z Evropy šíří, jak je to někdy interpretováno.

A kdo je viník?

Především sama Evropská unie, která oslyšela dlouhodobou kritiku, jednala z pozice administrátorů odtržených od svého elektorátu, kterému se nemusí zodpovídat. Nikdo pořádně neví, jak a proč v Bruselu rozhodují; i když oni to třeba vědí, ale k nám voličům se to nedostane. A je velká škoda, že kvůli tomu padá myšlenka sjednocené Evropy, obchodem počínaje a volným pohybem osob konče. Ale to zklamání lidí

z provozu Bruselu je tak velké, že se nelze Británii divit. A obávám se, že brexit byl první, ale určitě ne poslední.

Co ten Trump?

Variace na stejné téma. Politický establishment dlouhou dobu přehlížel velké a narůstající názorové pnutí v širokých vrstev, o kterých se domnívá, že jim není třeba věnovat zvláštní pozornost.

Dobrá, ale nebylo tomu tak vždy, že lidé hospodsky remcají na politiku, že ignorují jejich potřeby a názory, jakkoliv se sami mají dobře?

Ono to tak vždycky v principu do určité míry bylo, ale negativní vnímání establishmentu – tedy něčeho, na co nemám vliv – v posledních letech narůstalo a politická garnitura tradičních zavedených stran na to neregovala dostatečně. A do toho přicházely události, které tohle rozevírání nůžek mezi tím, co si lidé myslí a co se oficiálně praví, v posledních letech podpořily. Zejména je to vidět v Evropě.

Například migrační vlna.

Ano. Na jednu stranu roste problém, který všichni vnímají, zejména v zemích, které jsou první na ráně, a na druhé straně je pokrytecký jazyk politické korektnosti a eufemismy, kterými establishment označuje ve skutečnosti hnusné vraždy, teroristické činy. A tohle rostoucí pokrytectví na oficiální straně scény a zároveň nespokojenost a naštvanost na straně voličů vede k naprostému odtržení moci od její přirozené demokratické základny, což nevyhnutelně ústí k tomu, že lidé volí politické alternativy. K moci se pak může dostat jak alternativa, která se deklaruje jako nepolitická – to je třeba Andrej

Babiš. Anebo se tím otevírá prostor pro různé Hofery, Wilderse a Le Penové...

Máte z nich jako psychiatr obavu?

Pokud se tito lidé dostanou k moci, nastanou dvě možnosti: můžou převzít za establishment jeho roli a do určité míry umožnit návrat k rozumu. Anebo toho využijí k ovládnutí společnosti z extremistické pozice. Dopředu se nedá úplně dobře předvídat, jak se kdo zachová. Například u Marine Le Penové, která je jiná než její otec, což byla opravdu nepřijatelná xenofobní figura, si myslím, že její vítězství – a teď prosím o zachování úvahy v celém kontextu – by bylo možná menší katastrofou, než se všichni bojí. Protože je dost možné, že by zvolila tu první variantu.

Něco jako Donald Trump. Ten také sliboval leccos, třeba že zavře Hillary Clintonovou za aféru s maily. A hle, po zvolení prezidentem zkroutil jako beránek, stal se státníkem.

U Trumpa se domnívám, že až se jeho radikální odpůrci trochu uklidní, můžou být všichni ještě poměrně příjemně překvapeni. Neříkám, že bych za něj mohl dát ruku do ohně, ale leccos nasvědčuje, že dost z té rétoriky ubere.

Jistě, protože ho zvalcuje tlak demokratických pojistek a lidí, kterým je zavázán.

Jinak by se dostal do opozice vůči Republikánské straně a v tu chvíli může počítat s tím, že ho smetou, že na něj nastraží past v podobě nějakého diplomatického faux pas, vyvolají impeachment, sesadí a nahradí nějakým svým viceprezidentem, který zbytek funkčního období dovládne. Což je

alternativní scénář k Trumpovu pravděpodobnému zmoudření. Může se stát, že občas ujede, ale oni už se o něj postarají. Pokud ho tedy někdo nezastělí.

PROLHANÝ INTERNET. POMOHLA BY CENZURA?

Vydavatel oxfordského slovníku vyhlásil slovem roku výraz „post-truth politics“. Tak se označuje skutečnost, že dnes víc než objektivní fakta má při rozhodování lidí větší moc záplava fám, živých promluv, hoaxů.

Ono tomu tak trochu bylo vždycky, ale byly tu určité pojistky, které napomáhaly běžnému člověku se aspoň částečně orientovat v tom, co je pravda, co smyšlenka a co podvod. Do veřejného prostoru se šílení a lhářii prakticky nedostali, protože při prvním odhalení, že si vymyslí, byli z debaty vyloučeni. Tyto bariéry ale s nástupem internetu a sociálních sítí padly, každý si na internetu plácá, co chce, včetně vypouštění různých konspiračních teorií – ať už to dělá z hlouposti, nebo dokonce za účelem prachšprostého výdělku. A skutečně začíná být úplně jedno, jestli určitá informace odpovídá skutečnosti, nebo ne.

Vidíte v tom jako psychiatr nějaké nebezpečí pro společnost?

Problém je, že celý veřejný prostor se parceluje na to, co chci a nechci slyšet, čemu buď věřím, nebo nevěřím. To vede ke vzniku opačného gardu – názory už neovlivňují mě, nýbrž já ovlivňuji to, co se v jaké proporcii objeví ve veřejném prostoru. A to už je trošku na pováženou. Tím se rozpouštějí i přirozené hierarchie a zdravé vztahy k autoritám. A teď v tom postpravdivém světě může nastat několik variant dalšího vývoje.

1 TRUMP.

„Domnívám se, že až se jeho radikální odpůrci trochu uklidní, můžou být všichni ještě poměrně příjemně překvapeni.“

2 ZEMAN.

„U hlavy státu jsem neschopností respektovat zákon a přiznat chybu, jsem-li odsouzen k omluvě a pokutě, hluboce zklamán.“

3 BREXIT.

„Viníkem není ani Británie, ani nedovzdělání britští voliči, jak je to někdy interpretováno, ale sama Evropská unie.“

4 MIGRACE.

„Zrovna tady jsou dva naprosto legitimní pohledy.“

Zkusme je vyjmenovat.

Jedna je, že se přece jen objeví někdo, kdo dokáže zahnat ty rozutíkané ovce zpátky do ohrady a nabídnout nějakou perspektivu do budoucna. Anebo do toho vstoupí pološílenec, radikál, který osloví nejnižší pudy v těch, kteří to budou chtít slyšet a pak budou ještě agresivnější. A to je vývoj, kterého se musí bát nejen liberálové, ale i rozumnější konzervativci.

Z šíření dezinformací je viněn například Facebook. Je řešením cenzura, jak sem tam zaznívá?

Ne. Víím, že to je nesmírně těžké, ale volání po cenzuře je příliš zkratkovitě a příliš jednoduché řešení, než aby mohlo být bez nebezpečí. Pokud by někdo šířil návod na výrobu bomb, pak lze s cenzurou souhlasit, ale v případě cenzury názorů tu máme otázku, kdo by rozhodoval, co je a co není přijatelné. Ve snaze zažehnat riziko požáru v době sucha není řešením zakázat sirky.

Vaše řešení?

Dát široké veřejnosti nějaký snadno dostupný prostor, kde by si lidé mohli informace ověřovat sami. Už teď existují servery s databázemi hoaxů i jejich historií. Problém je, že si nikdo nedá tu práci, aby si v té databázi pátral. Tohle by šlo dost zautomatizovat, kdyby se daly na internetové zprávy lepit značky věrohodnosti. Všichni by pak věděli – tenthle autor lže, ale my mu hubu nezavíráme, jenom vás na to upozorňujeme.

A co přehodit odpovědnost na čtenáře internetových zpráv, kteří nesmysly šíří? Jestliže jsem já jako novinář odpovědný za to, jaké informace šířím, proč by nemohl

nést stejné břímě odpovědnosti ten, kdo šíří zprávy na Facebooku? Vždyť se tím pádem také chová jako novinář.

Možná by se o něčem takovém dalo uvažovat. Stále ale platí, že nejdřív by stejně někdo musel tu lež označovat, další věc je monitorování a dokazování, že tu lež někdo šíří.

MIGRANTJI JAKO SQUATEŘI. TAKY MUŽOU JÍT ZA LEPŠÍM

Fenomémem posledního roku jsou i výrazy „elity“ a „pražská kavárna“. Na tom, aby se uchytily, vytrvale pracují například lidé kolem Miloše Zemana. Co je účelem strategie rozdělovat společnost, znevažovat všechna klasická média?

Je v tom určitá zlovolnost, na které si populisté získávají body. Ale nesmíme zapomenout i na to, že když někdo říká něco, s čím nesouhlasíme, tak to lze snadno označit za populismus, a pokud říká něco, s čím souhlasíme, tak to označujeme za demokracii. Nadrobno mají obě strany. Kdyby se elity nechovaly elitářsky v záporném slova smyslu, nebylo by jak proti nim poštvávat veřejnost. Já jsem nedávno narazil na text Martina Jaroše...

To je marketingový expert.

Ano. Ten jeho text sice není psán jazykem mému srdci blízkým, ale chvílemi je myšlenkově naprosto brilantní – je to jakýsi fiktivní dopis adresovaný pražské kavárně. Začíná zhruba takto: Vážená pražská kavárno, já vím, že neexistuješ, ale přesto ti napíšu, čím sis to oslovení vysloužila... A pokračuje myšlenkou, že nelze jen obviňovat „primitivy“,

FOTO PROFIMEDIA.CZ, ANNA VAVRIKOVA, MAIRA

kteří znevažují elity, ale je třeba se zamyslet i nad svým vlastním podílem viny, proč se společnost takhle posouvá.

Už jsme zmínili migrační krizi. Loni v září jste odmítl podepsat výzvu několika tisíc českých vědců apelující na politiky, média a veřejnost, aby nepodléhali primitivním pudům a neházeli muslimy do jednoho pytle s teroristy. Proč jste ji nepodepsal?

Ze dvou důvodů. Zaprvé výzvy a petice nepovažuji za správný způsob, jak napravovat společnost a vyjadřovat svůj názor, protože to vždy nese ono určité riziko vydělování elit – koukejte, tady jsme vám to podepsali, protože vy, hlupáci, nevíte, jak to ve skutečnosti je. Čímž neříkám, že zrovna tato výzva tím číši, ale to nebezpečí tady vždy je.

A druhý důvod?

Zrovna u imigrační otázky jsou dva naprosto legitimní pohledy. Jeden zní, a do značné míry ho sdílím, že to, co se děje na Blízkém východě, je zdrojem lidského utrpení a ti lidé si zaslouží naši pomoc. Druhá věc je, že se domnívám, že aktuální migrační vlna přesahuje individuální zodpovědnost a solidaritu a navíc je do značné míry řízená zločinci.

Kým řízená? Muslimským bratrstvem, jak šíří Miloš Zeman?

Ne. Ta vlna je řízená převaděči, kteří z migrantů tyjí peníze a pouštějí je do nejistoty a neznámé budoucnosti a uvrhnou je v další neštěstí. Vycházet tomu vstříc je, jako kdybyste někomu, kdo prohrává v hracích automatech, pořád půjčovali peníze. A to se mi nechce.

Ekonomičtí migranti – další velmi užívané spojení uplynulého roku. Provokativně řečeno: může kupříkladu takový Slovák nebo Moravák, který jde za lepším do Prahy, vyčítat Afričanovi, že chce za lepším do Evropy?

Ne. Ale zároveň je pokrytecké vyčítat tomu, ke komu se to valí, že se chce bránit. A tohle je ještě dál: to by se mohl chtít squater nastěhovat beztravně k někomu do vily s námitkou, že jde za lepším. Teoreticky může, ale pak – no, kde to jsme?! Tak jako existuje respekt k soukromí, měl by existovat respekt ke sdíleným hodnotám. A já prostě nechci, aby mi ve vesnici, kde bydlím, hulálal

muezzin. Není to projev rasismu a xenofobie, to je projev požadavku symetrie. Když přijedu do Ománu, kde se mají mnozí, ne-li skoro všichni, ekonomicky buď stejně jako já, nebo ještě líp, tak to neznámá, že se jim tam nastěhují a postavím si tam kostelík.

PROJEV IGNORANCE NEBO ŠILENSTVÍ

Telenovelou loňského roku je boj Miloše Zemana za neexistující článek Ferdinanda Peroutky. Máte nějaké vysvětlení, proč se nedovede omluvit za neoddiskutovatelnou chybu?

Nevysvětlují si to jinak než jako součást jeho osobnosti. Struktura osobnosti je souhrnem vlastností – někdo je bázlivější, jiný odvážnější, sebevědomější nebo méně sebevědomý. A až když to nabývá extrému, zabývá se tím psychiatrie. Ale i v rámci širší normy je variabilita osobnosti poměrně pestrá, a tak existují lidé více či méně pomstychtiví, lidé ochotnější připustit chybu a naopak. U hlavy státu jsem ale neschopností respektovat zákon a přiznat chybu, jsem-li odsouzen k omluvě a pokutě, hluboce zklamán.

Třeba je to záměr? Třeba si prezident myslí, že omluvou by projev slabost a shodil by se před těmi voliči, kterým imponují svéhlaví a neústupní politici?

To by mohla být pravda, kdyby nešlo o názory závislé na zcela prokazatelných faktech. Jestliže veřejně řeknu, že nezíská-li můj kancléř do určité lhůty bezpečnostní prověrku, tak ho odvolám, je ten výrok všude zaznamenan. A pokud jej po uplynutí lhůty neodvolám, dávám najevo, že je mi to úplně jedno. U omluvy za neexistující Peroutkův článek jsme ještě dál. Když budu tvrdit, že je dnes středa, ačkoliv všichni vědí, že je pondělí, a každý si to může ověřit a navíc to potvrdí soud, pak neomluvit se je z mé strany projevem ignorance nebo šilenství. Na tom není nic obdivuhodného.

Za co byste prezidenta naopak ocenil?

Můžu ho ocenit za řadu věcí; otázkou je, v jakém kontextu je to relevantní. Například já jsem vždy obdivoval jeho řečnickou schopnost mluvit spatra, bez ohledu na to, co říká. Nebo za – téměř – fotografickou paměť. Ohledně politiky uznávám jeho schopnost orientovat se v politice Středního východu. Kdyby nebyla kontaminovaná jeho podezřelou náklonností k Putinovi a temným východním strukturám, tak bych jí mohl i fandit. Takhle si musím dávat velký pozor.

JAKO KDYBYSTE NĚKOMU, KDO PROHRÁVÁ V HRACÍCH AUTOMATECH, POŘÁD PŮJČOVALI PENÍZE. TO SE MI NECHCE.

V anketách, kdo by měl být příštím prezidentem, zaznívá i vaše příjmení. Všiml jste si?

To jsem si nejen všiml, spousta lidí s tím za mnou chodí jako s vážnou věcí. Našli se i lidé s nabídkou přispět mi na kampaň.

Je šance, že byste někomu z nich kývl?

Já je od samého začátku odrazuji, jsem vnitřně rozhodnutý se téhle věci nezúčastnit.

Proč ne?

V první řadě z důvodů soukromých a rodinných. Než se účastnit předvolebních válek spojených s nesmírným množstvím zostouzení a publikováním svého nejsoukromějšího života a života mých příbuzných, tak si říkám – proč? Daleko radši bych tu objevil někoho, koho bych mohl s čistým svědomím podporovat, sloužit mu v oblasti, kterou znám, a na koho bych mohl být v roli prezidenta zase po letech pyšný. Zároveň jsem dalek toho odsuzovat politiky šmahem, protože pokud tam nejdete z důvodů vyložené cynických za účelem nahrabat si, tak je to nesmírná oběť. Nikdo vám neprojeví ani stopu vděčnosti. A jestliže vás někdo ocení, tak až po smrti, a kdo by na to čekal? ■ jan.malinda@mfdnes.cz

V PĚTI ČÍSLECH

67

**Narodil se
12. listopadu 1949 v Praze.**

1974

**Absolvoval Fakultu
všeobecného lékařství
na Karlově univerzitě v Praze.**

26

Tolik let je přednostou psychiatrické kliniky na 3. lékařské fakultě UK v Praze. Je také ředitelem Národního ústavu duševního zdraví.

17

Tolik odborných monografií vydal jako autor či spoluautor.

1976

Vzal si akademickou malířku Jitku Štenclovou. Mají dcery Karolinu a Kristinu, syny Cyrila a Patrika, šest vnuků a tři vnučky.